

თედო დუნდუა

პროფესორი, თსუ

კოლხეთის პოლიტიკური ისტორიისათვის პოლემონების ხანაში

ძვ. წ. I ს. II ნახ.-ახ. წ. I ს. I ნახ. კოლხეთის ისტორიის კვლევა განსაკუთრებით დიდ სიძნელებთან არის დაკავშირებული. საკმარისია აღინიშნოს, რომ ამ ხანის არქეოლოგიური ძეგლები დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე ძალზე მცირე რაოდენობითაა მიკვლეული, წერილობითი წყაროების მონაცემები კი სქემატურია. ზოგად ხაზებში დგინდება, რომ განსახილველ პერიოდში კოლხეთი პოლემონური პონტოს სამეფოს „სატრაპიაა“, ქვეყანა ეკონომიკურად დაქვეითებულია, მისი სავაჭრო-სახელოსნო ცენტრები დაცარიელებული ან დანგრეულია, ადგილი აქვს მთიელი ტომების ინტენსიურ თარეშს თუ მასობრივ ჩამოსახლებას ბარში. წარმოდგენილ სტატიაში ჩვენი მიზანი კოლხეთის პოლიტიკური ისტორიის ზოგიერთი მომენტის წინ წამოწევით და შესწავლით შემოიფარგლება. რადგან აქ წამოყენებული ჰიპოთეზები ფაქტობრივად სპეციალურ ლიტერატურაში პოლემონური პონტოს სამეფოს შესახებ უკვე არსებული ზოგიერთი მოსაზრების განვითარება-დაზუსტება და კოლხეთის ისტორიაზე გავრცელებაა, საჭიროა მათი ვრცლად მიმოხილვა.

ძვ. წ. 42 წ. ტრიუმფირებმა გადამწყვეტი გამარჯვებები მოიპოვეს რესპუბლიკელებზე. შემდგომ მათ გაინაწილეს რომის პროვინციები. აღმოსავლეთი წილად ხვდა ანტონიუსს. მანაც ხელი მიჰყო ხსენებული რეგიონის პოლიტიკურ რეორგანიზაციას – აღადგინა ან ხელახლა შექმნა რიგი რომზე დამოკიდებული სამეფოებისა მისთვის სასურველი დინასტიებით სათავეში. აღორძინებულ პოლიტიკურ ერთეულებს შორის იყო პონტოს სამეფოც. ძვ. წ. 40 წ. აქ რომაელთა სანქციით ფარნაკე II შვილი დარიოსია. ეს უკანასკნელი

მალე შეცვალა კილიკიის მმართველმა პოლემონმა ქ. ლაოდიკეიდან (App. Bell. Civ. V. 75; Strabo. XII. 8. 16).¹

პოლემონური პონტოს სამეფო მოიცავდა ამისოს აღმოსავლეთით მდებარე ოლქებს.² სწორედ ამ პოლიტიკურ ერთეულში შედიოდა კოლხეთიც. სტრაბონის მიხედვით, „უკანასკნელად პოლემონს ჰქონდა კოლხეთი, ხოლო როდესაც ის მოკვდა, მისი მეუღლე პითოლორისი ფლობდა, მეფობდა კოლხებზე, ტრაპეზუნტზე, ფარნაკიაზე და ზემოთ მცხოვრებ ბარბაროსებზე . . .“ (Strabo. XI. 2. 18).³ პოლემონი ძვ. წ. 8 წ. იღუპება ჩრდილოეთ შავი ზღვისპირეთში ერთ-ერთ სარმატულ ტომთან ბრძოლაში.⁴ პითოლორისის მისი მცირეაზიური სამფლობელოები ერგო წილად.⁵ ის ცოცხალია იმ დროისათვის, როცა სტრაბონმა თავისი Geographica გაასრულა, ე.ი. 18/19⁶ ან 19/20 წწ.⁷ სტრაბონი მასზე აწყმობი ლაპარაკობს (იხ. რიგი ადგილებისა Strabo. XII). შემდგომ ამისა წერილობით წყაროებში არავითარი ცნობა არ არის პონტოს სამეფოს შესახებ ვიდრე 38 წ., როცა კალიგულამ ქვეყანა უბოძა პოლემონ II, თრაკიის მეფის ძეს, პოლემონ I და პითოლორისის შვილიშვილს დედის ხაზით (Dio. LIX. 12. 2).⁸ 64 წ. ნერონმა პოლემონური პონტოს სამეფო

¹ Аппиан. Гражданские войны. Перевод с греческого под ред. С. А. Жебелева. Москва. 1935, გვ. 313; Страбон. География. Перевод и комментарий Г. А. Стратановского. Ленинград. 1964, გვ. 541; The Cambridge Ancient History. v. X. Cambridge. 1963, გვ. 34, 69-70; D. Magie. Roman Rule in Asia Minor. Princeton. 1950. ტ. I, გვ. 434, ტ. II, გვ. 1282 შენ. 16 – დარიოსთან დაკავშირებით, ტ. I, გვ. 434–435, ტ. II, გვ. 1284 შენ. 23 – პოლემონთან დაკავშირებით; Н. Ю. Ломоури. Грузино-римские взаимоотношения. ч. I. Тб. 1981, გვ. 125; М. И. Максимова. Античные города Юго-Восточного Причерноморья. Москва-Ленинград. 1956, გვ. 304.

² М. И. Максимова. Античные города Юго-Восточного Причерноморья, გვ. 308-309, სქ. 4.

³ თ. ყაუხჩიშვილი. სტრაბონის გეოგრაფია. თბ. 1957, გვ. 125.

⁴ В. Ф. Гайдукевич. Боспорское царство. Москва. 1949, გვ. 315-316; Г. А. Меликишвили. К истории древней Грузии. Тб. 1959, გვ. 333; Н. Ю. Ломоури, Грузино-римские взаимоотношения, გვ. 143-144; შდრ. Magie. Roman Rule in Asia Minor. ტ. II, გვ. 1341 შენ. 32.

⁵ იხ. მაგ., В. Ф. Гайдукевич. Боспорское царство, გვ. 316.

⁶ თ. ყაუხჩიშვილი, სტრაბონის გეოგრაფია, გვ. 4.

⁷ Th. Reinach. L'histoire par les monnaies. Paris. 1902, გვ. 146.

⁸ Dio's Roman History. With an English Translation by E. Cary. v. VII. London. MCMLXI, გვ. 295-296. დიონი შეცდომით მიიჩნევს მას პოლემონ I ძედ; ამასთან დაკავშირებით იხ. D. Magie. Roman Rule in Asia Minor. ტ. II, გვ. 1369 შენ. 53; The Cambridge Ancient History. v. X, გვ. 751; В. В. Латышев. Известия древних писателей о скифии и кавказе. ВДИ. 1948, №1, გვ. 503, შენ. 7. ამ მეფესთან დაკავშირებით იხ. მაგ., В. Ф. Гайдукевич. Боспорское царство, გვ. 325-326; Г. А. Меликишвили. К истории древней Грузии, გვ. 363.

გააუქმა. ის გალატიის პროვინციაში იქნა შეყვანილი.⁹ თვლიან, რომ იგივე ბედი ეწია კოლხეთს, როგორც პოლემონური პონტოს შემადგენელ ნაწილს.¹⁰

ასეთია ზოგად შტრიხებში პონტოს სამეფოს ისტორია, აღდგენილი ძირითადად წერილობითი წყაროების მონაცემებით. დასავლეთის ისტორიოგრაფიაში XX საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული იყო ცდა მისი შევსებისა, საყრდენ მასალად კი პონტოური ნუმიზმატიკური ძეგლები იქნა გამოყენებული. დაწვრილებით ამაზე ქვემოთ გვექნება საუბარი. ახლა კი მოკლედ აღვნიშნავთ, რომ ჯერ კიდევ 1902 წ. ცნობილმა ფრანგმა ისტორიკოსმა, პონტოსა და მცირე აზიის სპეციალისტმა, თ. რენაკმა ყურადღება გაამახვილა პითოლორისის ქალიშვილის ანტონია ტრიფანას სახელით მოჭრილ მონეტებზე, რომლებიც ატარებდა მეფობის წლებს – IZ=17 და IH=18, და მათ საფუძველზე ივარაუდა 22/23 წწ. პითოლორისის გარდაცვალება, რომაელთა მიერ ქვეყნის „სეკვესტად“ ქცევა (ავტორი, ალბათ, გულისხმობს, პონტოს სამეფოს რომაელთა მეურვეობის ქვეშ მოქცევას).¹¹ იგივე აზრია გატარებული მცირე აზიის სამონეტოს საქმის ფუნდამენტურ გამოკვლევაშიც – *Recueil général des monnaies Grecques d'Asie Mineure*. ეს პიპოთეზა გაზიარებულ იქნა *The Cambridge Ancient History*-ის ავტორთა მიერ. მათი აზრით, 23-38 წწ. პოლემონური პონტოს სამეფო ან უშუალოდ ანექსირებული, ან კიდევ რომაელთა მეურვეობის ქვეშ არის მოქცეული.¹² პითოლორისის გარდაცვალების სულ სხვა თარიღი შემოგვთავაზა დ. მაჯიძე. პონტოს კომანას ერა, გამოყენებული კალიგულას დროიდან, ათვლებოდა 33/34 ან 34/35 წწ. ეს არის თარიღი ქალაქის ინკორპორაციისა რომაელთა მიერ. დ. მაჯიძის აზრით, ეს უნდა იყოს აგრეთვე თარიღი პითოლორისის გარდაცვალებისა. ტიბერიუსმა ისარგებლა დედოფლის სიკვდილით და კომანას ანექსიით შეამცირა პონტოს ტერიტორია. ხსენებული მკვლევარი არსად აღნიშნავს, რომ პითოლორისის სიკვდილს ქვეყნის ანექსია ან სამეურვეო ტერიტორიად გამოცხადება უნდა მოჰყოლოდა; ხაზს უსვამს მხოლოდ იმ მომენტს, რომ პოლემონური სამფლობელოები მმართველის გარეშე უნდა დარჩენილიყო.¹³

⁹ D. Magie. *Roman Rule in Asia Minor*. ტ. I, გვ. 561-562, ტ. II, გვ. 1417-1418 შენ. 62; *The Cambridge Ancient History*. v. X, გვ. 774.

¹⁰ იხ. მაგ., Г. А. Меликишвили. К истории древней Грузии, გვ. 364; Н. Ю. Ломоури. Грузино-римские взаимоотношения, გვ. 209.

¹¹ Th. Reinach. *L'histoire par les monnaies*, გვ. 145-147.

¹² *The Cambridge Ancient History*. v. X, გვ. 751.

¹³ D. Magie. *Roman Rule in Asia Minor*. ტ. I, გვ. 513, ტ. II, გვ. 1368, შენ. 50, გვ. 1368 შენ. 52.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კოლხეთი პოლემონური პონტოს „სატრაპია“. მას ჯერ ფლობს პოლემონ I, შემდეგ – პითოლორისი. ასეთი ვითარება სტრაბონის თხზულების „პუბლიკაციის“ დროისთვის, ე.ი. 18/19 ან 19/20 წწ. 38 წ. კალიგულამ სამეფო პოლემონ II უბოძა. მართალია, წყაროებში არავითარი პირდაპირი მითითება არ არსებობს, მაგრამ ყველა სპეციალისტი ერთსულოვნად მიიჩნევს კოლხეთს კვლავაც პოლემონური პონტოს შემადგენელ ნაწილად, და ეს სწორია. ამრიგად, ძვ. წ. 37-ახ. წ. 19/20 და 38-64 წწ. პონტო და კოლხეთი ერთი პოლიტიკური ერთეულია. გვაქვს საფუძველი 19/20-38 წწ. რაიმე კონიუნქტურული ცვლილებანი ვივარაუდოთ?! არავითარი. ე.ი. თუკი ტიბერიუსმა მართლაც გააუქმა პონტოს სამეფო, ის სამეფოვეო თუ პროვინციულ ტერიტორიად აქცია, იგივე ბედს გაიზიარებდა კოლხეთიც, მისი განუყოფელი ნაწილი. ეს არის ჩვენი მსჯელობის ამოსავალი წერტილი.

სპეციალისტები, პონტოს ისტორიის ამ რთულ პერიპეტეებს რომ იკვლევდნენ, ლაპარაკობდნენ ზოგადად პონტოს სამეფოზე, კოლხეთის საკითხს, რა თქმა უნდა, კონკრეტული ყურადღება არ ეთმობოდა. თ. რეინაკის, დ. მაჯის და სხვათა მოსაზრებანი მეტად სუსტად არის კომენტირებული აღმოსავლეთ ევროპაში. მ. მაქსიმოვა ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე იზიარებს მოსაზრებას ტიბერიუსის დროს პოლემონური პონტოს სამეფოს ანექსიის შესახებ.¹⁴ ამ მკვლევარზე მიუთითებს გ. მელიქიშვილი, მცირე აზიის ზოგი ოლქის რომთან მიერთებაზე რომ წერს.¹⁵ პონტოს სამეფოს ისტორიაში მომხდარ რადიკალურ ცვლილებებთან დაკავშირებით კოლხეთის პოლიტიკური სტატუსის თუ ტერიტორიული კუთვნილების საკითხი აქაც ფაქტობრივად მოხსნილია. მხოლოდ ერთი ფრაზა გ. მელიქიშვილის მონოგრაფიიდან – «В 38 г. н. э. Рим передал Понтийское царство (следовательно, и Колхиду) внуку Полемона I и Пифодориды – Полемену II»¹⁶ – გვაფიქრებინებს, რომ ხსენებული მკვლევარი კოლხეთს პოლემონური პონტოს მუდმივ თანამგზავრად მიიჩნევს. რადიკალურად განსხვავებულია ა. შმალკოს თვალსაზრისი. ჩვენ, სამწუხაროდ, არ გვქონია საშუალება თვალი მიგვედევნებინა ამ სპეციალისტის კომენტარებისთვის, ვსარგებლობთ მხოლოდ და მხოლოდ მისი საკანდიდატო დისერტაციის ავტორეფერატით, სადაც ის

¹⁴ М. И. Максимова. Античные города Юго-Восточного Причерноморья, გვ. 308, შენ. 4.

¹⁵ Г. А. Меликишвили. К истории древней Грузии, გვ. 363.

¹⁶ Г. А. Меликишвили. К истории древней Грузии, გვ. 363.

წერს: «Установившееся в литературе мнение об аннексии Понта в конце правления Тиберия не подтверждается имеющимися источниками».¹⁷ დავაკონკრეტოთ ჩვენი კვლევის მიზანი: 1. პითოლორისის გარდაცვალებასა და პონტოს სამეფოს დროებით პროვინციულ თუ სამეურვეო ტერიტორიად გადაქცევასთან დაკავშირებით არსებული მოსაზრებების განხილვა-დაზუსტება; 2. მიღებული დებულებების გავრცელება კოლხეთის პოლიტიკურ ისტორიაზე.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პითოლორისის გარდაცვალების ერთ-ერთი თარიღი შემოთავაზებულია თ. რენაკის მიერ. ამ მოსაზრების საფუძველი კი პონტოს დედოფლის – ანტონია ტრიფანის სახელით მოჭრილი ნუმიზმატიკური ძეგლები იყო.

სტრაბონის მიხედვით (Strabo XII. 3. 29), პითოლორისს სამი შვილი ჰყავდა პოლემონისგან. უფროსი დედას სახელმწიფო მართვაში ეხმარებოდა, მეორე ვაჟი – ზენონი 18 წ. დიდი არმენიის მეფე ხდება, ქალიშვილი – ანტონია ტრიფანა კი, თრაკიის ოდრისთა სამეფოს მმართველის კოტისის მეუღლე, დაახლოებით 19 წ. დაქვრივდა. ანტონიამ სენატის წინაშე ბრალი დასდო მეუღლის მკვლელებს, შემდგომ ის კიზიკში დაეფუძნა, სადაც ლივიას ქურუმი გახდა. მისი შვილები – რომეტალკი, პოლემონი, კოტისი რომში აღიზარდნენ. მემკვიდრეთა მცირეწლოვანების გამო ოდრისთა სამეფო რომაელთა სამეურვეო ტერიტორიად გამოცხადდა. 38 წ. კალიგულამ ძმათაგან უფროსს – რომეტალკს თრაკიელთა მეფობა უბოძა.¹⁸

ამავე წელს შუათანა შვილმა – პოლემონმა პონტოს სამეფო მიიღო სამმართველოდ. როგორც ნუმიზმატიკური ძეგლებიდან ჩანს, დედამისი სახელმწიფო გამგებლობაში დიდ როლს ასრულებდა.

პოლემონ II დროს მოჭრილი მონეტები შეიძლება დაიყოს 3 ჯგუფად (WBR-ის შემაჯამებელი ნუსხა):

I. ტრიფანას სახელით და პორტრეტით, პოლემონის მხოლოდ პორტრეტით. მეფობის წლები.

Av. ტრიფანას პორტრეტი და სახელი – ΤΡΥΦΑΙΝΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ – წრიულად. დედოფლის დიადემით შემკული თავის გამოსახულება მარჯვნივ.

¹⁷ А. В. Шмалько. Римская политика в Южном Причерноморье. Автореферат канд. диссертации. Харьков. 1985.

¹⁸ D. Magie. Roman Rule in Asia Minor. ტ. I, გვ. 513-514, ტ. II, გვ. 1368 შენ. 51; The Cambridge Ancient History. v. X, გვ. 645.

Rv. ახალგაზრდა პოლემონის დიადემიანი თავის გამოსახულება მარჯვნივ. სახელი თან არ ახლავს. მეფობის წლები – ETOYC IZ (17) ან IH (18)¹⁹.

II. პოლემონის და ტრიფაინას სახელით მოჭრილი მონეტები. ყოველთვის ვხვდებით მეფის პორტრეტს, ხანდახან – დედოფლისას. თარიღი არ ახლავს.²⁰

Av. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΟΛΕΜΩΝ. ახალგაზრდა პოლემონის დიადემიანი თავის გამოსახულება მარჯვნივ.

Rv. ΒΑΣΙΛΙΩΣΣΗΣ ΤΡΥΦΑΙΝΗΣ. ტრიფაინას ბიუსტი მარჯვნივ.²¹

სხვა ტიპი:

Av. ისეთივეა, როგორც წინა.

Rv. დედოფლის სახელის მაუწყებელი ლეგენდა ჩაწერილია სამი ან ოთხი ხაზისგან შედგენილ დიადემაში.²²

III. Av. მონეტები მეფის პორტრეტით ან მის გარეშე (დიადემის გამოსახულება მასში ჩაწერილი ლეგენდით). წარწერა – ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ.

Rv. იმპერატორის, მისი ოჯახის წევრების, ტრიფაინას გამოსახულება მარჯვნივ. პოლემონის II მეფობის წლები – თარიღი IB (12=49/50 წწ.)-KE (25=62/63 წწ.).²³

მესამე ჯგუფის რევერსის ტიპები: ა) კლავდიუსის დაფნისგვირგვინიანი თავის გამოსახულება მარჯვნივ. თარიღი – IB (12=49/50 წწ.), II (13=50/51 წწ.), IE (15=52/53 წწ.), IZ (16=53/54 წწ.) IZ და ZI (17=54/55 წწ.).²⁴ ბ) კლავდიუსი და ნერონი. თარიღი – II (13=50/51).²⁵ გ) ETOYΣ . . . (თარიღი სხვადასხვაა). ქალის ბიუსტი დიადემაში მარჯვნივ. მონეტაზე გამოსახული პიროვნების იდენტიფიკაციის საკითხში სპეციალისტთა მოსაზრებანი ერთმანეთს ამ ემთხვევდა.²⁶ საბოლოოდ WBR-ში ეს ტიპი განხილულია, როგორც

¹⁹ Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 146; W. H. Waddington, E. Babelon, Th. Reinach. Recueil général des monnaies Grecques d'Asie Mineure. t. I. fasc. I. 2e edit. Paris. 1925 (ტექსტში ყველგან WBR), გვ. 22-23, №№22, 22a, 23, 23b.

²⁰ Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 146.

²¹ WBR, გვ. 23, №№24, 27, 28.

²² WBR, გვ. 23, №№25-26.

²³ Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 145; WBR, გვ. 24-27, №№29-37.

²⁴ WBR, გვ. 24-25, №№29-30.

²⁵ WBR, გვ. 25, №№31-32.

²⁶ Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 146.

ანტონია ტრიფაინას გამოსახულებიანი ნუმიზმატიკური ძეგლები. აქვე აღნიშნულია, რომ ამ კატეგორიის ზოგ მონეტაზე მოთავსებული ქალის გამოსახულება ჰგავს აგრიპინას. ალბათ, ის უნდა იყოს ცალებზე თარიღით BI (12=49/50 წწ.) და II (13=50/51 წწ. დიდრაქმა). რადგან ხაზგასმით არის გამოყოფილი მონეტები აგრიპინას გამოსახულებით, უნდა ჩავთვალოთ, რომ ავტორთა ღრმა რწმენით, დანარჩენ მონეტებზე ტრიფაინას ბიუსტია (მათი თარიღებია – IB (12=49/50 წწ.), II (13=50/51 წწ.), IA ან ΔI (14=51/52 წწ.), IE ან IЄ (15=52/53 წწ.).²⁷ დ) ნერონი. თარიღი – IZ (17=54/55 წწ.), IH ან HI (18=55/56 წწ.), IO ან OI (19=56/57 წწ.), K (20=57/58 წწ.), KA (21=58/59 წწ.), KI (23=60/61 წწ.), KD (24=61/62 წწ.), KE (25=62/63 წწ.).²⁸ ე) ბრიტანიკის დრაპირებული ბიუსტი გვირგვინით მარჯვნივ. თარიღი – IH (18=55/56 წწ.), IO (19=56/57 წწ.).²⁹ ვ) გაურკვეველი იმპერატორი, უფრო ნერონი.³⁰ შესაძლებელია ეს ცალი მინაბაძს წარმოადგენდეს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ზენონიდების დინასტიის (პოლემონ I, პითოლორისი, ანტონია ტრიფაინა, პოლემონ II) მონეტები თითქმის მთლიანად წარმოდგენილია მსუბუქი წონის დრაქმებით (≈3.5 გრ.), მხოლოდ პოლემონ II განახორციელა რამდენიმე ტიპის დიდრაქმის ემისია.³¹

თვალი მივაღვენოთ თ. რეინაკის მსჯელობას (ჩამოყალიბებულია 1902 წ., გადმოცემულია საკმაოდ მშრალი ფორმით, თან ვურთავთ საკუთარ კომენტარებს): მისი ყურადღების ცენტრშია I ჯგუფის ნუმიზმატიკური ძეგლები თარიღით IZ და IH (17 და 18 შესაბამისად). როდის მოიჭრა ეს მონეტები?! თუკი IZ და IH პოლემონის მეფობის წლებია, მაშინ ნერონის პრინცეპსობის დასაწყისში (გარკვეულია, რომ პოლემონ II-ს ტახტი 38 წ. მიწურულისთვის უნდა დაეკავებინა. მისი მეფობის პირველი წელი მოდის პონტოურ წელიწადზე – 38 წ. ოქტომბერი-39 წ. ოქტომბერი³²), 54/55 წწ. და 55/56 წწ. ასეთ დაშვებას რეინაკი ალოგიკურად მიიჩნევს შემდეგი მიზეზების გამო:

1. ჯერ ერთი, წარმოუდგენელია, რომ პოლემონს მოეთავსებინა საკუთარი მეფობის წლები მონეტებზე, რომლებიც არ ატარებს მის სახელს (ამ მონეტებზე, მართლაც, ანტონია ტრიფაინა „დომინირებს“ – თ. დ.).

²⁷ WBR, გვ. 25-26, №№33-34, შენ. 2.

²⁸ WBR, გვ. 26-27, №35.

²⁹ WBR, გვ. 26, №36.

³⁰ WBR, №37, შენ. 1; Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 145-146, სქ. 2.

³¹ WBR, გვ. 9.

³² WBR; Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 147.

2. და მეორეც, ნაკლებად დასაჯერებელია დაეწყოთ მონეტების მოჭრა იმპერატორის გამოსახულებით (49/50 წწ. მოყოლებული) და შემდგომ შეეწყვიტათ და თანაც მაინცდამაინც ნერონის, ამ ეჭვიანი პრინციპსის დროს (თ. რენაკის ეს მსჯელობა არ არის სწორი. „საიმპერატორო“ ტიპოლოგიის დარღვევას ხშირად ჰქონდა ადგილი. მხედველობაში გვაქვს III ჯგუფის მონეტები – ტიპი: პოლემონი/ტრიფაინა. ეს მომენტი WBR-ში აღნიშნულია, მაგრამ შესაბამისი დასკვნები გამოტანილი არ არის. ამაზე ქვემოთ. 1902 წ. კი რენაკი ეკამათება ამავე არგუმენტით იმპოფ-ბლიუმერს, რომელიც ხსენებული ტიპის ძეგლებზე, თარიღით IB (12) და IE (15), ხედავდა არა აგრიპინას, როგორც ამას რენაკი აკეთებდა, არამედ ტრიფაინას) (ე.ი. რენაკის აზრით, წლები IZ და IH არა თუ პოლემონ I არ ეკუთვნის, არამედ მათი ათვლა 38 წ. ოქტომბრიდან გაუძარტლებელია – თ. დ.). სამეფო თარიღი, მოთავსებული ამ ჯგუფის მონეტებზე (რომლებიც მხოლოდ ასეთი მსჯელობის შემდგომ იქნა მიჩნეული ქრონოლოგიურად ყველაზე ადრეულად), ტრიფაინას ეკუთვნის და, ვიმეორებთ, არ არის ათვლილი 38 წ. ოქტომბრიდან (მასასადამე, ტრიფაინა თავს დედოფლად მიიჩნევს უფრო ადრეული დროიდან, ვიდრე რეალურად დაეუფლა ხელისუფლებას).

თუ დავეშვებით, რომ ნუმიზმატიკური ძეგლები თარიღით IZ და IH მოჭრილია დედის და შვილის თანამმართველობის პირველ წლებში (ეს ფაქტი დგინდება ნუმიზმატიკური მასალების მიხედვით, ასევე ცხადია, თუ რა დიდ როლს ასრულებდა ტრიფაინა ქვეყანაში გარკვეულ ეტაპზე – I ჯგუფის მონეტებზე ხომ საერთოდ არ იხსენიება პოლემონის სახელი – თ. დ.), მაგ., 38/39 წწ. (ე.ი. ეს უდრის ანტონია ტრიფაინას ზეობის მეჩვიდმეტე წელს), მაშინ გამოდის, რომ მისი დედოფლობის პირველი წელი ემთხვევა პონტოურ წელიწადს X. 22 წ.-X. 23 წ., და რომ ზუსტად ამ დროისთვის გარდაიცვალა პითოლორისი, თვლის თ. რენაკი. პონტოს ისტორია 19/20-38/39 წწ. მას შემდგენიარად ესახება: პითოლორისს 3 შვილი ჰყავდა პოლემონ I-სგან. უფროსს მამის სახელი ერქვა (ძნელი სათქმელია, თუ რას ეყრდნობა მკვლევარი ასეთი განცხადებებისას), დედას ეხმარებოდა სახელმწიფოს მართვაში, მაგრამ სამეფო ტიტული არ მიუღია, ის გარდაცვლილია იმ დროისათვის როცა სტრაბონმა თავისი თხზულება „გამოაქვეყნა“, ე.ი. 19/20 წწ. სტრაბონი მასზე წარსულში ლაპარაკობს (Strabo. XII. 3. 29). მეორე ვაჟი, ზენონი, 18 წლიდან დიდი არმენიის ბასილევსია. პონტოში რჩება მხოლოდ ანტონია ტრიფაინა, კოტის თრაკიელის ქვრივი (რომელიც თავის დედოფლობას, შე-

საძლოა, 22/23 წწ. ათოვლის). პითოდორისის სიკვდილის შემდგომ, რასაც ტიბერიუსის პრინციპატის დროს ჰქონდა ადგილი, ტრიფანა ფორმალურად ეუფლება მის ტიტულს, მხოლოდ ფორმალურად, რადგან იმპერატორმა ნება არ ღართო პონტოში დარჩენის, ქვეყანა „სეკვესტრად“ აქცია, ტრიფანა კი კიზიკში დაეფუძნა. ერთ-ერთი კოლექციაში ინახება ანტონია ტრიფანას სახელიანი საინტერესო ტყვიის მედალიონი: Av. ANTONIAΣ TRYPAINHΣ კვერთხი. Rv. A ჩაღრმავებულ წრეში. თ. რეინაკი ამ მედალიონს ტრიფანას პირველი წარუმატებელი მმართველობის საბუთად მიიჩნევს; A (1) ზეობის პირველი წლის აღმნიშვნელია.³³

ამრიგად, 1. იმიტომ რომ მონეტები IZ და IH თარიღით არ შეიძლება დათარიღდეს ნერონის პრინციპატის ხანით, ეს წლები ტრიფანას მმართველობის წლებია და ათოვლება არა 38/39 წლებიდან, არამედ უფრო ადრეული დროიდან, ე.ი. ტრიფანა დედოფალია არა 38/39 წლებიდან, როცა სინამდვილეში მოექცა ხელისუფლების სათავეში შვილთან ერთად. 2. 19/20 წწ. ქვეყანას პითოდორისი განაგებს, მისი უფროსი ძე გარდაცვლილია, უმცროსი – 18-34 წწ. დიდი არმენიის ბასილევსია; სხვა შემკვიდრე პონტოს ტახტს არ ჰყავს, გარდა ტრიფანასი და მისი მცირეწლოვანი შვილებისა. 3. ტრიფანა 38/39 წლებამდე კიზიკშია, თვლიან, რომ პითოდორისის სიკვდილის შემდგომ, რასაც ტიბერიუსის დროს უნდა ჰქონდა ადგილი, ანტონია ტრიფანა ფორმალურად იღებს პონტოს დედოფლის ტიტულს, გადადის კიზიკში, ქვეყანა კი „სეკვესტრად“ (სამეურვეო ტერიტორიად) იქცა. თუკი ჩავთლით, რომ IZ თარიღიანი მონეტა ანტონიამ მაინცდამაინც 38/39 წწ. მოჭრა, მაშინ ამ მოვლენებს ადგილი ექნებოდა 22/23 წწ. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ სხვათა შორის, სრული გაუგებრობაა თ. რეინაკის კონცეფციის დ. მაჯისეული პერიფრაზი.³⁴

რა შეიძლება ითქვას ამასთან დაკავშირებით:

მოსაზრების ქვაკუთხედია ავტორის მტკიცება, რომ მონეტები თარიღით IZ და IH არ შეიძლება ყოფილიყო მოჭრილი შესაბამისად 54/55 და 55/56 წწ. ეს, მისი აზრით, ეწინააღმდეგება 49/50 წლებიდან დამკვიდრებულ ტრადიციას – ზურგის მხარეზე უნდა მოთავსდეს იმპერატორის ან მისი ოჯახის წევრების გამოსახულება. ამავე მიზეზით მან 1902 წ. გამორიცხა შესაძლებლობა მონეტებზე (ტიპი: პოლემონი და მისი სახელის მაუწყებელი ლეგენ-

³³ Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 146-147.

³⁴ D. Magie. Roman Rule in Asia Minor. ტ. II, გვ. 1368 შენ. 50.

და/ქალის ბიუსტი, პოლემონის მეფობის წლები) თარიღით IB და IE ყოფილიყო ტრიფაინას გამოსახულება. იმპოფ-ბლიუმერის საწინააღმდეგოდ, ის აქ აგრიპინას ხედავდა. ვნახოთ, რა ვითარებაა WBR-ში. ჩვენთვის საინტერესო ადგილს საფუძვლად უდევს L'histoire par les monnaies-ში შემუშავებული მოსაზრებანი. პითოდორისის სიკვდილი 22/23 წწ. არის დასმული, თუმცა შესაბამისი მსჯელობა თან არ ახლავს. მეორე მხრივ კი ავტორები აღნიშნავენ, რომ მონეტებზე (იხ. ჩვენთან III ჯგ. რევერსის ტიპი გ) თარიღით IB (12=49/50 წწ.), II (13=50/51), IA (14=51/52 წწ.), IE (15=52/53 წწ.) ტრიფაინაა გამოსახული. ეს სწორია. იგივე პიროვნება, ჩვენი აზრით, მონეტებზე თარიღით BI.³⁵ ამგვარად, სამონეტო ტიპი – Av. პოლემონის თავის გამოსახულება, შესაბამისი ლეგენდა. Rv. ტრიფაინას ბიუსტი, პოლემონის ზეობის წლები – იჭრება 49/50, 50/51, 51/52, 52/53 წლებში „საიმპერატორო“ რევერსის პარალელურად. განა სახეზე არ არის ტიპოლოგიის დარღვევა და ამას WBR-ის ავტორებიც აღიარებენ, თუმცა მიჰყვებიან ძველ კონცეფციას, რის გამოც დიდ წინააღმდეგობაში ვარდებიან?! განა არ შეიძლება I ჯგუფის მონეტები, თარიღით IZ და IH, მოჭრილიყო 54/55 და 55/56 წლებში?! ნერონის პიროვნულ თვისებებს სრულებითაც არ შეეძლო ამისთვის ხელის შეშლა. როგორ შევეუთავსოთ თ. რეინაკის მსჯელობა და ფაქტობრივი მასალა ერთმანეთს?! საკვირველია, რომ WBR-ის შემდგენელნი, რომლებიც თვლიან, რომ 52/53 წწ. მოჭრილ დრაქმებზეც კი ტრიფაინაა გამოსახული, მისი სიკვდილის თარიღად, მართალია, კითხვის ნიშნის ქვეშ, მაგრამ მაინც 49 წ. თვლიან.³⁶ ისინი ამით კვლავ თავიანთ თავს ეწინააღმდეგებიან.

ამრიგად, თ. რეინაკის კონცეფციის მთავარი ხარვეზი შესაძლებელია ასეთი სახით ჩამოყალიბდეს: ის ყოველთვის, მათ შორის 1902 წ., უპირისპირდებოდა ფაქტობრივ მასალად. გავიხსენოთ, რომ იმპოფ-ბლიუმერთან საკამათო IB და IE თარიღიანი მონეტები WBR-ში უკვე ტრიფაინას გამოსახულებიან ნუმიზმატიკურ ძეგლად არის მიჩნეული. ამასთან, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ თ. რეინაკის ეს მოსაზრება არის უიშვიათესი მაგალითი არასწორი მსჯელობისა ზუსტი დასკვნით.

შევეცდებით საკუთარი მოსაზრების ჩამოყალიბებას. როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, პოლემონ II დროს პონტოს სამეფოში განხორციელებული ემისიები სამ ჯგუფად იყოფა. კიდევ ერთხელ გადავხედოთ ამ მასალას; ყუ-

³⁵ იხ. WBR, ტაბ. III, ფიგ. 17.

³⁶ WBR, გვ. 9.

რადღება გავამახვილოთ არა ტიპოლოგიაზე, არამედ იმ ფაქტზე, ვისი სახელით იჭრება ეს ნუმიზმატიკური ძეგლები. I ჯგუფის მონეტებზე მხოლოდ ტრიფაინას სახელია. II ჯგუფი დედის და შვილის სახელით იჭრება, ამასთან, მეფის გამოსახულება ყოველთვისაა, დედოფლის – ზოგჯერ. III ჯგუფის ემისიები ხორციელდება მხოლოდ და მხოლოდ პოლემონ II სახელით 49/50-62/63 წწ. თ. რეინაკის ასეთი კლასიფიკაცია ჩვენთვის მისაღებია: როგორც ვხედავთ, 49/50 წლებიდან სამონეტო რეგალია მთლიანად პოლემონ II ხელშია. განა შეძლებდა ტრიფაინა 54/55 და 55/56 წლებში მხოლოდ საკუთარი სახელით მოეჭრა მონეტები?! ეს დაშვება მართებული არაა. მონეტები ტრიფაინას სახელით და მეფობის წლებით IZ და IH ყველაზე ადრეულ ჯგუფს ქმნის, შეუძლებელია მათი ემისიები განხორციელებულიყო 54/55 და 55/56 წწ., მათზე ტრიფაინას ზეობის წლებია მოცემული, რომლებიც არ აითვლება 38/39 წლებიდან, არამედ უფრო ადრეული ხანიდან. როგორც ვხედავთ, სულ სხვა გზით ჩვენც იგივე დასკვნაზე მივდივით.

ნუმიზმატიკური მასალის ფონზე ძალიან კარგად იკითხება პოლემონური პონტოს პოლიტიკური ისტორია: 38/39 წწ. პოლემონი ტახტზე ადის; ის ახალგაზრდაა, ქვეყნის ფაქტობრივი მმართველი დედამისია, რომელიც საკუთარი სახელით ახორციელებს სამონეტო ემისიებს. II ჯგუფის მონეტებში „თანამოსაყდრეობის“ ხანაა დაფიქსირებული, სამონეტო რეგალიის (და შესაბამისად, სახელმწიფოში როლის) თვალსაზრისით ოდნავი უპირატესობა პოლემონ II-ის მხარეზეა; ყველა მონეტაზე მეფის პორტრეტია მოცემული. 49/50 წლებიდან პოლემონ II ერთპიროვნული მმართველია, ტრიფაინა ჩამოსცილდა სახელმწიფო საქმეებს, მაგრამ ცოცხალია 52/53 წწ. ახლა თუკი დავუშვებთ, რომ ტრიფაინა საკუთარი სახელით ჭრის მონეტებს 38/39 წწ., მაშინ მისი მმართველობის (რა თქმა უნდა, ფორმალური) პირველი წელი მოდის X.22-X.23 წწ. ეს ქვედა ქრონოლოგიური ზღვარია. ზედს დადგენა კი შეუძლებლად მიგვაჩნია. ამას ხელს უშლის მეორე უთარილო ჯგუფი მონეტებისა.

პითოდორისს სამი შვილი ჰყავდა. შუათანა – ზენონი 18 წ. შემდგომ არმენიაშია. Strabo. XII. 3. 29 სხვადასხვანაირად არის ნათარგმნი.³⁷ ჩვენი აზრით, სწორია თ. რეინაკის და თ. ყაუხჩიშვილის ვარიანტები. სტრაბონი პი-

³⁷ Th. Reinach. L'histoire par les monnaies, გვ. 146; თ. ყაუხჩიშვილი. სტრაბონი გეოგრაფია, გვ. 214; შუად. The Geography of Strabo. With an English Translation by H. L. Jones. V. London. MCMLIV, გვ. 427.

თოდორისის უფროს შვილზე წარსულში ლაპარაკობს. ამრიგად, იმ დროისათვის, როდესაც „გეოგრაფია“ გამოვიდა, ის გარდაცვლილია, პითოდორისის ერთადერთი მემკვიდრე ანტონია ტრიფანა და მისი მცირეწლოვანი შვილებია. ანტონიას ზეობის ქვედა ზღვარი კი პონტოური წელიწადი X.22 წ.-X.23 წ. ეს არის სავარაუდო თარიღი პითოდორისის გარდაცვალებისა და ტრიფანას მიერ დედოფლის ტიტულის მიღების (კვლავ ხაზს ვუსვამთ – ქვედა ქრონოლოგიური ზღვარი).

როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, 19 წ. მოკლეს ოდრისთა მეფე კოტისი. ტრიფანამ სენატის წინაშე ბრალი დასდო მეუღლეს მკვლელს, შემდგომ კიზიკში დაიღო ბინა, სადაც ლივიას ქურუმი გახდა. მან ბევრი რამ გააკეთა ქალაქის აყვავებისთვის. მისი შვილები კი რომში დარჩნენ (შდრ. WBR. ტრიფანა მხოლოდ 22/23 წწ. ამბების შემდგომ იქნა გაგზავნილი კიზიკში). ის პონტოში დაბრუნებული ჩანს 38/39 წწ.³⁸ თავის შვილთან ერთად. ამრიგად, ანტონია ტრიფანა პითოდორისის ერთადერთი მემკვიდრეა, ის თავის დედოფლობას აითვლის 22/23 წლებიდან (?), 19 წლიდან კიზიკშია ლივიას ქურუმი, მხოლოდ 38/39 წწ. ბრუნდება სამშობლოში. ქვეყანა სამეურვეო ტერიტორიაა, ალბათ, სრულწლოვანი მამაკაცი მემკვიდრეების არარსებობის გამო³⁹, და არა პროვინცია. ასეთ შემთხვევაში ანტონია ტრიფანა თავის დედოფლობას 38/39 წლებიდან აითვლიდა. ამ მხრივ მეტად ნიშანდობლივია ზემოთ აღწერილი ტრიფანას მედალიონი ტრიფანას სახელით და A (I=მეფობის პირველი წელი).⁴⁰

ყოველივე ზემოთ თქმული შეიძლება ასე შეჯამდეს:

1. ტრიფანას სახელიანი მონეტები, თარიღით IZ და IH, არ შეიძლება ყოფილიყო მოჭრილი, შესაბამისად, 54/55 და 55/56 წწ. როგორც ამას ფაქტობრივი მასალა გვიჩვენებს, 49/50 წლებიდან მოყოლებული სამონეტო რეგალია პოლემონ II კომპეტენციაში შედის: 62/63 წწ. ჩათვლით ყოველწლიურად იჭრება მონეტები მხოლოდ და მხოლოდ მისი სახელით. ზემოაღნიშნული მცირერიცხოვანი ნუმიზმატიკური ძეგლები არაფრით არ თავსდება 50-იან წლების ემისიებში, ისინი ხომ ტრიფანას სახელით არის მოჭრილი, მათზე

³⁸ WBR, გვ. 9.

³⁹ The Cambridge Ancient History. v. X, გვ. 751.

⁴⁰ სხვადასხვა პოლიტიკური ერთეულის რომაელთა სამეურვეო ტერიტორიად გამოცხადებისთვის იხ. მაგ., D. Magie. Roman Rule in Asia Minor. ტ. I, გვ. 513; The Cambridge Ancient History. v. X, გვ. 645. მეურვე ენიშნება ოდრისთა სამეფოს, კაპადოკიისთვის – The Cambridge Ancient History. v. X, გვ. 744.

მოთავსებული თარიღები მისი ზეობის წლებია. მაშასადამე, ანტონია ტრიფაინა თავის დედოფლობას აითვლის არა 38/39 წლებიდან, როცა რეალურად ეუფლება ხელისუფლებას, არამედ უფრო ადრეული დროიდან. თუკი IZ თარიღიანი მონეტების ემისია განხორციელდა 38/39 წწ., ეს წელი უნდა იყოს პონტოური წელიწადი 22 წლის ოქტომბერი-23 წლის ოქტომბერი (ქვედა ქრონოლოგიური ზღვარი, ზედა არ დგინდება).

2. 19/20 წწ. პონტოს განაგებს პითოლოროსი. მას სხვა შემკვიდრე არ ჰყავს, გარდა ტრიფაინასი და მისი მცირეწლოვანი შვილებისა.

3. 19 წ. (შესაძლებელია 22/23 წწ.) შემდგომ ტრიფაინა კიზიკშია. ის პონტოში დაბრუნებული ჩანს მხოლოდ და მხოლოდ 38 წ. შვილთან ერთად.

4. ყოველივე ზემოაღნიშნული მიგვანიშნებს, რომ ქვეყანა 22/23 (?)–38 წწ. რომაელთა მიერ სამეურვეო ტერიტორიად არის გამოცხადებული მამაკაცი შემკვიდრების არასრულწლოვანების გამო.

5. შესაძლებელია ტიბერიუსი ქვეყნის ანექსიასაც კი ამზადებდა. ეს მისი „სტილი“ იყო. ამ მხრივ, თითქოსდა მეტად სიმპტომატურია დიონის სიტყვები – კალიგულამ ქვეყანა უბოძა (აჩუქა) პოლემონს.

გავიხსენოთ ჩვენი ამოსავალი დებულება: 19/20–38 წწ. კოლხეთი პოლემონური პონტოს განუყოფელი ნაწილია. მაშასადამე, 22/23(?) წლებიდან დასავლეთ საქართველო მცირეაზიურ ტერიტორიებთან ერთად რომაელთა მეურვეობის ქვეშ იმყოფება. და თუ ეს ასეა, მაშინ უნდა გადაისინჯოს ისტორიოგრაფიაში მიღებული მოსაზრება კოლხეთზე რომაელთა უშუალო პროტექტორატის მხოლოდ და მხოლოდ ნერონის დროს დამყარების შესახებ.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ზოგიერთი სპეციალისტი, მაგ., ნ. ლომოური, ვარაუდობს დასავლეთ საქართველოში რომაული გამაგრებული პუნქტების არსებობას ჯერ კიდევ ავგუსტეს ხანაში. ამ განცხადების საფუძველია პლინიუსთან მოხსენიებული castellum Sebastopolis (Plin. NH. VI. 12. 13) (დიოსკურია, დღევანდელი სოხუმი). სახელი აშკარად ავგუსტეს პიროვნებასთან არის დაკავშირებული. ნ. ლომოური პირდაპირ წერს: «Себастиополис как римская крепость был несомненно основан ещё при Августе, на что указывает само его название».⁴¹ ფაქტობრივად ამასვე გულისხმობს მ. ინაძეც,⁴² ყოველ შემთხვევაში, აშკარად ასეთი შთაბეჭდილება გვრჩება. დიოსკურიისათვის სებასტოპოლისის წოდებას ავგუსტეს დროს უნდა ჰქონო-

⁴¹ Н. Ю. Ломоури. Грузино-римские взаимоотношения, გვ. 211.

⁴² М. П. Инадзе. Причерноморские города древней Колхиды. Тб. 1968, გვ. 241.

და ადგილი. ამაზე ორი აზრი არც შეიძლება არსებობდეს. მაგრამ განა გულისხმობს ეს ფაქტი აქ რომაული სიმაგრის დაარსებას და გარნიზონის ჩაყენებას ავეგუსტეს დროს; განა არ შეიძლება ყოველივე მიჩნეულ იქნას პოლემონ I ან პითოლორისის (რადგან კოლხეთი ამ დროს მათ ხელშია) „თავაზიანობის“ და „ერთგულების“ გამოვლინებად იმპერატორის მიმართ; განა პითოლორისმა „საკუთარი ინიციატივით“ არ უწოდა კაბერიას სებასტა და დედაქალაქად გაიხადა ის?! (Strabo. XII. 3. 31).⁴³ ყოველივე ამის გამო, ჩვენ ვერ გავიზიარებთ ზემოთ მოყვანილ მოსაზრებას. სამაგიეროდ, სავსებით ბუნებრივად გვეჩვენება სულ ცოტა ხნის შემდგომ, ტიბერიუსის პრინციპატის დროს, დასავლეთ საქართველოს სანაპირო ზოლში რომაული გარნიზონების გაჩენა, 22/23 (?) წწ. შემდგომ კოლხეთი ხომ რომის პირდაპირ კონტროლს ემორჩილება. სხვა საკითხია, დატოვეს მათ ქვეყანა 38 წ., როცა პოლემონ II ავიდა ტახტზე, თუ არა. ამასთან დაკავშირებით ჯერჯერობით არაფრის თქმა არ შეიძლება.

როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, არსებობს სულ სხვა მოსაზრება პითოლოროსის გარდაცვალების თარიღთან დაკავშირებით. ის დ. მაჯის ეკუთვნის. პონტოს კომანას ერა, მოთავსებული ეპიგრაფიკულ და ნუმიზმატიკურ ძეგლებზე, აითვლებოდა 33/34 ან 34/35 წწ. ეს არის თარიღი ქალაქის მიერთებისა პროვინციული ტერიტორიებისთვის. დ. მაჯის აზრით, ეს უნდა იყოს თარიღი პითოლორისის გარდაცვალებისა. ტიბერიუსი სარგებლობს დედოფლის სიკვდილით და ამცირებს პოლემონური პონტოს სამეფოს ტერიტორიას კომანას ანექსიით.

რა შეიძლება ითქვას ამ მოსაზრებასთან დაკავშირებით.

ჩვენთვის სრულიად გაუგებარია ასეთი მსჯელობა. რა კავშირში იმყოფება კომანას ანექსია და პითოლორისის გარდაცვალება ერთმანეთთან? განა ძვ. წ. 63 წლიდან პონტოს კომანა დამოუკიდებელ „სამთავროს“ არ წარმოადგენს?! (Strabo. XII. 3. 32. 34-37).⁴⁴ 19/20 წწ. ის გარშემორტყმულია პითოლორისის სამფლობელოებით (Strabo. XII. 3. 37). რომს კომანას ანექსიისთვის დასჭირდებოდა „დერეფნის გაჭრა“ პროვინცია გალატიიდან ქალაქისკენ და ეს ყველაფერი პითოლორისის ტერიტორიების ხარჯზე უნდა მომხდარიყო. მაგრამ განა შეიძლება ამ ფაქტში დედოფლის გარდაცვალების დანახვა?! განა

⁴³ Страбон. География. Перевод и комментарий Г. А. Стратановского, გვ. 522.

⁴⁴ Страбон. География, გვ. 523-524; WBR, გვ. 2-3, 106-107; А. Г. Периханян. Храмовые объединения Малой Азии и Армении (IV в. до н. э.- III в. н. э.). Москва. 1959.

თედო დუნდუა.
კოლხეთის პოლიტიკური ისტორიისათვის პოლემონების ხანაში

ცოტა რამ წაართვა რომმა პონტოს პოლემონის და პოთოდორისის სიცოცხლეში?!⁴⁵

ასეთია ჩვენი მოსაზრებანი „პოლემონური“ კოლხეთის პოლიტიკური ისტორიის ზოგიერთი საინტერესო მომენტის შესახებ.

⁴⁵ პოლემონური პონტოს სამეფოს ტერიტორიის შემცირებასთან დაკავშირებით იხ. მაგ. D. Magie. Roman Rule in Asia Minor. ტ. I, გვ. 444, ტ. II, გვ. 1329 შენ. 49, გვ. 1346 შენ. 52; WBR, გვ. 3.

Tedo Dundua

Professor,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

COLCHIS AND PONTUS OF POLEMONS

Summary

Colchis was a part of Mithridates' (120-63 B.C.) Pontic kingdom. This status shaped political pattern of Western Georgia for centuries to come. In 40 B.C. Romans restored kingdom of Pontus with their Greek client Polemon installed as a king soon after. Strabo relates about him, and after his death, his queen Pythodoris ruling over Colchis as well. She is still alive in about 19/20 A.D.

There is a gap in narrative until 38 A.D., when Caligula allotted Polemon, grandson of Polemon I and Pythodoris, son of their daughter Tryphaena, with kingdom of Pontus (and presumably, with Colchis).

This gap is to be filled up using numismatics.

Polemon II's coins are divided into three groups:

a) Obv. Portrait of Tryphaena, her name and title (queen); Rev. Portrait of Polemon, regnal years IZ (17), IH(18).

b) Obv. Portrait of Polemon, his name and title; Rev. Portrait of Tryphaena, her name and title, sometimes, there is no portrait and name of the queen together with her title is placed in a diadem.

c) Obv. Portrait of Polemon, his name and title, sometimes there is no portrait, and inscription is put in a diadem; Rev. Portrait of Emperor (Claudius, Nero), or his family member, or Tryphaena, regnal years corresponding to 49/50-62/63.

Order of the groups is correct. Indeed, at the beginning Polemon is young, and Tryphaena holds real power. So, only her name appears on the coins (a). Then diarchy follows (b). From 49/50 Polemon is obviously sole ruler, we have only his name inscribed on the coins (c). Now, if we consider Tryphaena's regnal years IZ (17), IH(18) to be reckoned from 38/39, the result will be 54/55,

55/56, i.e. temporary interruption of Polemon's sole rule. There is no reason for this statement.

Tryphaena reckoned her regnal years in different way. If it could happen like as follows: she gained real power over Pontus at the end of 38, she issued the coins (a) in this very year (38/39), and that was the 17th year of her formal rule. So, Pythodoris died in 22/23 (?). Tryphaena became formal queen as male heirs were just boys. Pontus (maybe, Colchis too) was put under the Roman guardianship. Before 38 Tryphaena lived in Cyzicus. So, the Roman garrisons could appear at the East Black Sea Coast already in 22/23-38.